

Marie Robert

KANT NU MAI GĂSEȘTI SOLUȚII, CHEAMĂ UN FILOZOF

traducere din limba franceză de
INES HRISTEA

Cuprins

Cuvânt-înainte.....	7
SPINOZA LA IKEA	
Sau dorința și contrarietățile ei	11
ARISTOTEL ȘI MAHMUREALA	
Sau să crezi în Experiență	25
JUST DO NIETZSCHE	
Sau depășirea de sine	37
FĂRĂ BREAKING NEWS ÎN GRĂDINA LUI EPICUR	
Sau etica în plină Conștiință.....	49
SPEED DATING CU PLATON	
Sau vertijurile amorului	63
PASCAL ȘI, ÎN FINAL, TOATĂ LUMEA MOARE	
Sau să învățăm cum să „botoxăm” Timpul	75

UN LEVINAS MAI BUN DECÂT UN XANAX

Sau criza adolescență versus criza Celuilalt87

CROCHETELE LUI HEIDEGGER

Sau cum să supraviețuiești când îți moare câinele99

KANT TE DETAȘEZI

Sau când Rațiunea divorțează de Pasiune111

BERGSON ÎȘI LANSEAZĂ UN START-UP

Sau să muncești ca să te crezi pe tine însuși.....123

WITTGENSTEIN, SOCRII MEI ȘI CU MINE

Sau Cultură și Diversitate.....135

MII DE MULȚUMIRI PENTRU ACEST CADOU

Sau să calci ca pe ouă, în privința Adevărului147

Mulțumiri.....159

SPINOZA LA IKEA

Sau dorința și contrarietățile ei

Spinoza la Ikea. Sau dorința și contrarietățile ei. Este o carte care explorează viața și gândurile lui Spinoza, un filozof care a trăit în secolul al XVII-lea. Cartea este scrisă de un autor care a făcut o cercetare amănunțită asupra gândurilor lui Spinoza și a încercat să le prezinte într-un mod accesibil și interesant. Cartea este împărțită în două părți: prima parte prezintă viața lui Spinoza și gândurile sale, iar a doua parte prezintă gândurile lui Spinoza într-un mod mai detaliat. Cartea este scrisă într-un limbaj simplu și ușor de înțeles, ceea ce o face potrivită pentru cititorii care nu sunt specialiști în filozofie. Cartea este disponibilă în format electronic și poate fi citită oriunde și oricând.

Sâmbătă, ora 9:54 – te-ai trezit cu sentimentul reconfortant că ai la dispoziție patruzeci și opt de ore, doar pentru tine. Două zile de plăceri leneșe, de cafele savurate îndelung, de lecturi inspirate, de cine împărtășite cu oameni dragi și de sport deculpabilizat. Această dulce plenitudine te cuprinde întru totul, când, brusc... îți dai seama că biblioteca din camera ta, biblioteca Billy, dragă și fidelă, pare gata să se prăbușească sub greutatea comorilor pe care le adăpostește. Indubitabil, vinovate sunt cele douăsprezece volume despre meditație pe care le-ai cumpărat anul trecut, albumele cu fotografii din anii de liceu, suvenirele cu care te-ai întors din India, în vara lui 1998, și enciclopediile pe care niciun site de pe internet nu te-a convins să le arunci. Soluția ar fi, evident, să le mai sortezi, dar tu le iubești pe toate și nu te înduri să te desparți de ele. Cu atât mai mult cu cât nu ar trebui decât să mai adaugi încă un corp de bibliotecă, imediat alături, în care să tezaurizezi alte și alte amintiri.

Astfel, animată de un palid entuziasm, ajungi să-ți convingi sufletul-pereche să mergeți la un *brunch* în templul distracțiilor pentru adulți: IKEA. Câteva litere atât de familiare, atât de reconfortante, care te urmează încă din clipa în care te-ai instalat în prima ta cameră de studentă. Lemn, concepte, nume simpatic impronunțabile, amabilitate suedeză... *bref*, iată planul perfect! Mașina e pregătită, portbagajul e gol, gata să-ți primească descoperirile, căci, pe lângă corpul de bibliotecă, ai realizat că ar trebui să-ți mai înnoiești și stocul de cratițe, și lenjeria de pat, că ar fi momentul să înlocuiești suportul de televizor și să te gândești și la o măsuță joasă și prietenoasă, cu care să-ți înveselești sufrageria. Ținând bine catalogul în mână, urmărești exact paginile care te interesează, marcate conștiincios. Intri pe ușa magazinului cu un zâmbet larg, gândindu-te la toate minunățiile ascunse în spațiul acela albastrui. Peregrinarea începe, mai ușor decât un parcurs accidentat prin pădure. Urmărești săgețile de pe podea, acceptând că liberul-arbitru îți e redus la a pași pe „cărarea” balizată. La primul colț, cu o frenezie copilărească, pui mâna pe un creion din lemn. Contempli admirativ apartamentele-model, care demonstrează că se poate trăi la fel de bine și într-un loft, și într-o garsonieră de 18 metri pătrați și că fericirea ține doar de câteva piese de mobilier elegante.

Îți continui promenada agale, descoperindu-ți fascinația pentru zona care acoperă chestiunile legate de pat, zonă delimitată de un afiș, pe care scrie ceva ce seamănă cu o mantră sau cu sfatul de viață oferit de un terapeut specializat în probleme familiale: „Dormitorul? Îl separe, dar fără ziduri.” Ajungând la raionul pentru copii, picioarele încep să te cam lase. Au trecut deja două ore de când te plimbi pe culoare. Deocamdată, în coș nu ai decât o pătură ecosez, dintr-un material sintetic, trei pachete de șervețele din hârtie imprimate cu reni și două polonice din plastic, care cu siguranță că-ți vor fi de folos când te vei apuca de monodietă cu supă. Ești mânată de această dorință irepresibilă, de acest elan care te determină să-ți spui că existența înseamnă să perseverezi cu cheltuielile. Încerci să accelerezi ritmul, dar te lași absorbită de imaginea unui adorabil crocodil din pluș. Partenerul tău începe să ridice puțin tonul: „Și plușul tău o să sfârșească la fel ca ăla de anu' trecut? În fundu' pivniței? Mâncat de molii?” Vexată, faci față frustrării și-ți vezi de drum, însoțită de „locotenentul” tău. Al cărui strigăt de disperare te faci că nu-l auzi. Apoi, într-un elan de eficiență, dai să te opui traseului impus, ajungând „ilegal” la zona cu birouri, sărind peste un scaun cu trei picioare și cu „design aplicat”. La corpuri de iluminat, copleșită de un amestec de furie și căldură, îți dai seama că ai început să transpiri. Ronțăi capătul creionului din lemn, dar nici asta nu te calmează.

După câteva clipe de rătăcire, a venit momentul să te duci în zona cu biblioteci. Între timp, ai pierdut codurile produselor reperate, catalogul rămânând pe kitul cu un suport de prosoape. Cu mâna tremurând de nervi, iei primul lucru pe care-l întâlnești. Nimic nu-ți domolește nervii. Ești pe cale să explodezi, când partenerul te întreabă: „Cine-o să monteze toate astea?” Cu un gest agasat, înșfaci o șurubelniță electrică, cu profundul sentiment că ești sclavul familiei. Ce se întâmplă? Te-ai schimbat. Forța pe care o simți crescând în tine nu are limite, mai să te pui, chiar aici și acum, pe ținut un discurs despre societatea de consum. Dorința ta n-are nici ea limite, iar durata îi e nedefinită.

S-a dezlănțuit haosul. Te-ai înșelat în privința dimensiunilor măsuței pentru sufragerie. În depărtare, auzi pe cineva urlând: „Da' măcar ai măsurat-o înainte?” Suportul pentru televizor, atât de rafinat pe hârtie, are un furnir care arată mult prea ieftin, iar cuierul pentru care ai făcut o pasiune a apărut deja și în biroul unde lucrezi, și în cel mai recent *Airbnb*. Dai vina pe conformitate. Asta nu te împiedică totuși să te dezlănțui, luând patru lumânări cu aromă de fructe de pădure și de vanilie, două seturi de farfurii și un yucca din plastic, pe care îl ascunzi rapid în plasa mare și galbenă. Nu mai ai habar către ce te împinge dorința. Persoana care te însoțește te privește supărată, iar tu îi răspunzi cu aceeași monedă când

sparge un bec cu halogen în clipa în care îl aruncă în cărucior. Lupta atinge punctul culminant în spațiul cu autoservire, acolo unde, dintr-odată, te simți prea mică lângă șirul nesfârșit de megaetajere pline cu pachete – promisiunea unor seri lungi, petrecute încercând să manevrezi eficient șurubelnița. Obiectele de care ai nevoie se ascund undeva, între rândurile B18 și D24. Îți scoți telefonul ca să cauți codurile pe care le-ai salvat, convinsă că momentul eliberării se apropie. În clipa aceea descoperi însă, îngrozită, că mobilul ți-a murit: ți s-a descărcat bateria. Trebuie să reiei periplul de la capăt sau să-ți iei adio de la piesele de mobilier vizate. Dorința nu-ți poate fi satisfăcută. Minutele care urmează se scurg într-un soi de cvasitransă, punctată cu replici acide, cu bombăneli, cu un sentiment de descurajare și cu un bon de casă în valoare de 236,80 euro, bani dați pe niște obiecte a căror utilitate nici n-o cunoști exact. Te urci în mașină, excedată. Relația ta cu partenerul e pe cale să facă implozie – când tu n-ai vrut decât să-ți cumperi o bibliotecă. E ora 19:14 și ambuteiajele de pe drumul spre casă îți dau timp din belșug să-ți conștientizezi febra musculară, trupul asudat, starea de infinită angoasă și ura profundă pe care o simți față de combinația de culori galben și albastru.

CE SPUNE SPINOZA DESPRE TOATE ASTEA?

Încă din start, e important să admiți că, indubitabil, Spinoza n-a vrut niciodată să-și cumpere o bibliotecă Billy. În schimb, filozoful Spinoza – al cărui prenume era Baruch – cunoștea foarte bine dorința, virtutea, adversitatea și tot ce decurge de aici. Introducându-le pe toate în opera lui, ca să te deculpabilizeze.

Întâiul merit al gândirii lui – în caz de depresie instalată după o sâmbătă petrecută la Ikea – este acela că ne face să înțelegem mecanismele umanității noastre și, prin urmare, ale gesturilor noastre. Intenția lui Spinoza este aceea de a ne reconforta, el explicându-ne că fiecare individ este caracterizat de un *conatus*. Nu intra în panică! Termenul acesta necunoscut e mai puțin înfricoșător decât ți se pare. Pur și simplu, el descrie o pulsione. Un soi de forță care ne determină să ne trezim dimineața și să ne simțim fericiți că existăm. Să rezumăm situația! Pentru Spinoza, omul face parte din Natura care a fost creată de Dumnezeu. Așadar, fiecare om e reprezentantul superputerilor divine. Ca atare, cu toții suntem infuzați cu o energie vitală coborâtă din cer, o energie pe care suntem absolut hotărâți s-o conservăm – chiar dacă, pentru a o păstra intactă, trebuie să depunem mari eforturi. Prin urmare, *conatus*-ul e zona noastră de protecție, acel lucru de care nimeni nu trebuie să se atingă și care ne

prezintă ca fiind creații ale Naturii (nu personaje din jocuri video).

Adesea, acest *conatus* poartă o altă denumire, mult mai cunoscută publicului: *dorință*. În acest punct, Spinoza se transformă în cel mai extraordinar terapeut, pe care am vrea să-l avem în *podcast* și să-l auzim în fiecare după-amiază în care ieșim la *shopping*. În filozofia lui, dorința, apetitul, voința și pulsione devin valori universale, care reprezintă natura noastră profundă și ne animă. N-are niciun sens să luptăm împotriva lor, căci e imposibil să te lepezi de ele: tocmai dorința este aceea care ne demonstrează că trăim. Dorința nu e o tară. Dimpotrivă, să ai dorințe e un semn bun, semnul că figurezi pe lista VIP-urilor comunității umane. Spinoza merge chiar până la a afirma că „dorința este esența omului”. Dorința nu poate să fie dată deoparte, nu poate să fie contabilizată și nici nu poate să fie limitată, căci dorința, acest *conatus*, e infinită. Doar moartea poate să-i pună capăt – în niciun caz un cont în bancă destul de firav sau un apartament deja supraîncărcat cu obiecte. Dorința este martorul vieții noastre. Însă – atenție! – nu e suficient să te trezești dimineața, ca s-o simți. Dorința nu există într-o manieră abstractă, nu plutește în aer. Nici gând! Dorința nu se dezvăluie decât în anumite împrejurări – de pildă, mergând la Ikea și visând în fața pachetelor cu șervețele de hârtie. Dorința se pune în mișcare și ne copleșește gândurile doar într-un anumit context.

Conform filozofului nostru, dacă ai dorințe care se succed săptămână după săptămână, fie că e vorba despre o călătorie, o cafea, o întâlnire, o activitate sau despre un obiect nou, asta nu reprezintă manifestarea unor capricii: pur și simplu, e vorba despre exprimarea *conatus*-ului tău spinozist. Trăind, existând, e normal ca dorința să se exprime – ea participă la efortul care ne menține treji și care face din noi onorabili reprezentanți ai naturii divine. Aproape fără să vrea, încercând doar să „descojească” pulsionile noastre, Spinoza pune punctul pe i și reduce cu câteva grade presiunea care ne apasă, scutindu-ne să ne mai autoflagelăm și arătându-ne că, în fond, tot ceea ce ni se întâmplă e ceva bun.

Dar asta nu e tot. Cum Baruch e, fundamental, un tip serviabil, el are grijă să ne domolească și furtuna interioară – transmițându-ne câteva sfaturi precise, pe tema virtuții. Atenție! Pentru el, să fii virtuos nu înseamnă să faci o cură de detoxificare în fiecare săptămână, să-ți interzici să mai spui ceva de rău despre colegul cel nou, să nu te mai deplasezi lăgănându-ți șoldurile, în stilul Beyoncé, sau să renunți să mai faci cumpărături în magazine suedeze. Mai curând, să fii virtuos înseamnă să dobândești o cunoaștere reală a pasiunilor tale, să înțelegi dinamismul care te animă, să fii capabil să definești ceea ce-ți place. Ascultarea realității și ascultarea propriilor dorințe îți permit să atingi plenitudinea, acea

stare de serenitate atât de îndelung căutată. Înțelept nu e acela care e rezonabil, ci acela care accede la o cunoaștere reală a propriei ființe și a lucrurilor care-l înconjoară, acela care ajunge să înțeleagă ce-l pune în mișcare și ce-l oprește. Dorința este ceva normal, benefic chiar, însă este esențial să înveți să-ți recunoști dorința, din prima secundă în care se face simțită, astfel încât ea să nu te mai contrarieze și să nu te mai tulbure. Să fii virtuos nu înseamnă să-ți reduci la tăcere *conatus*-ul, ci să faci din el o figură familiară.

Data viitoare când vei mai merge la Ikea, gândește-te la Spinoza și felicită-te că trăiești și că ești plină de dorințe. Dar acordă-ți și câteva clipe în care să te asculți pe tine însăși și să te întrebi dacă îți dorești realmente lucrul pe care te pregătești să-l cumperi. Fără îndoială, seara te va găsi puțin mai virtuoasă și, mai ales, cu mușchii mai puțin afectați de efort.

SPINOZA, ÎN CÂTEVA RÂNDURI

(1632-1675)

Născut în Amsterdam, pe 24 noiembrie 1632, Spinoza a avut o viață deosebit de agitată. În 1656, condamnat de comunitatea evreiască pentru ideile lui contrare religiei,

Spinoza a fost obligat să trăiască departe de ai lui. Lucrarea sa, *Etica*, a apărut postum, abia în 1677, dar a devenit un incredibil bestseller. Proiectul lui a fost acela de a iniția o filozofie practică, o filozofie care să-i permită omului să dobândească liniștit libertatea. Ca precursor al dezvoltării personale, în versiune intelectuală de lux, Spinoza s-a întrebat: cum să combatem pasiunile care ne devorează și ne opun altora? Care sunt bucuriile și dorințele care ne afirmă deplin personalitatea? În ce fel poate omul să iasă din starea de pasivitate și să acceadă la una de activitate reală? Toate aceste întrebări el le-a reunit sub forma unui sistem, la care a adăugat reflecții cu privire la Dumnezeu, la natură, ba chiar și la geometrie. Spinoza rămâne un reper al filozofiei.

CARTEA ANTICRIZĂ

„ETICA“

În această lucrare, publicată postum, pentru evitarea cenzurii, Spinoza și-a dezvoltat ideile în maniera matematicienilor, înlănțuind afirmații rigurose deduse unele din celelalte. A examinat, rând pe rând, figura lui Dumnezeu, libertatea, pasiunile... totul în scopul de a elabora o nouă definiție a înțeleptului.

RĂSPUNSUL FILOZOFULUI

- Dorința reprezintă doar dovada că suntem ființe umane. Ea este expresia minunatei forțe vitale care ne permite să ne trezim dimineața.
- Dorința nu trebuie să fie combătută, ea e irepresibilă și infinită. Prin urmare, este mai indicat s-o recunoaștem, când apare, decât să ne culpabilizăm.
- Înțelepciunea se dobândește prin cunoașterea de sine. Nimic nu e condamnat – nu trebuie decât să știm cine suntem și încotro ne îndreptăm. De asemenea, trebuie să învățăm să ne ascultăm pe noi înșine.